

SZTUKMISTRZ

JANÓW LUB., GAZETA FESTIWALOWA

17 - 18 LIPCA 2021

Janowski

(...) Kiedyś widziałam janowskie więzienie. Niełatwo było stamtąd uciec. Miało żelazną bramę, czarną jak smoła, i otoczone było wysokimi murami. Byli tam też strażnicy. (...)

I.B. Singer „Czarownik”

Rynek w Janowie Lubelskim. Autor nieznan, 1900 r. Źródło: Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim

Izaak Baszewis Singer

wybitny pisarz, laureat literackiej Nagrody Nobla (1978), urodził się 14 lipca 1904 roku. Był synem rabina. Większość swoich utworów napisał w języku jidysz. Wydał kilkanaście powieści i zbiorów opowiadań, część w oryginale, większość w przekładach na język angielski. W obszernym dorobku szczególne miejsce zajmują opowiadania utrzymane w tonie ludowej baśni, gdzie rzeczywistość miesza się z fantazją, bluźnierstwo z głęboką wiarą, tradycja z nowoczesnością, makabra z humorem, dobro ze złem, a ludzie żyją w niezwykłym świecie rządzonym pozornie przez siły nadprzyrodzone. Duża część jego twórczości jest związana ze wspomnieniami z Polski, którą opuścił przed wybuchem II wojny światowej. Odtwarzał zaginiony żydowski świat z czasów przedwojennych. Akcje wielu swoich opowiadań umieścił w małych miasteczkach Lubelszczyzny. Zmarł 24 lipca 1991 roku.

APEL

Zwracamy się z apelem do wszystkich, którzy dysponują materiałami archiwalnymi dotyczącymi lokalnej historii: fotografiami, dokumentami, mapami, aby udostępniły je nam. Nagramy relacje Świadków Historii. W ten sposób poszerzymy archiwum i podzielimy się naszą wspólną wiedzą.

Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie, 20 – 112 Lublin, ul. Grodzka 21

KONTAKT: www.teatrnn.pl teatrnn@tnn.lublin.pl
tel. 815325867

Województwo Lubelskie,

jedno z najstarszych w kraju (za trzy lata będziemy obchodzić rocznicę 550 lat!), to ziemia gościnna i przyjazna, łącząca w harmonijny sposób tradycje, religie i kulturę różnych narodów. Wśród nich byli Żydzi, cieszący się dużymi swobodami w złotej epoce Odrodzenia i późniejszych wiekach, którzy trwale wpisali się w historię naszego regionu. Jestem przekonany, że warto i trzeba przypominać chlubne karty tej historii. Cieszę się, że Województwo Lubelskie może być partnerem XI Festiwalu Śladami Singera. Festiwal zawita do 13 miast regionu, dając ich mieszkańcom i wakacyjnym gościom możliwość wspólnej zabawy, ale także poznania – w atrakcyjnej formule - naszej wspólnej wielokulturowej i wieloreligijnej przeszłości.

Jarosław Stawiarski

Marszałek Województwa Lubelskiego

SZANOWNI PAŃSTWO, UDAŁO SIĘ!

W tym trudnym dla nas wszystkich czasie przygotowaliśmy program i realizujemy 11. edycję festiwalu „Śladami Singera”. W ubiegłym roku, ze względu na okoliczności swoją obecność ograniczyliśmy tylko do internetu. Dzisiaj wracamy do tradycyjnego spotkania, a właściwie szeregu spotkań. Spotkań ze Sztuką, która inspirując się losami bohaterów opowiadań Noblisty przywołuje Pamięć o Świecie, którego dzisiaj już nie ma.

Swoją przygodę z festiwalem „Śladami Singera” rozpoczęliśmy w 2011 roku odwiedzając: Tyśzowce, Józefów, Szczepreszyn, Biłgoraj i Lublin. W 2012 roku dołączyła do nas Bychawa, w 2013 – Kraśnik, w 2014 – Krasnobród, w 2015 – Kock, w 2016 – Piaski, w 2017 – Janów Lubelski, w 2018 – Chełm, w 2019 – Goraj, w 2020 – Łęczna, w tegorocznej edycji – Lubartów. Dzięki determinacji organizatorów i naszych partnerów stworzyliśmy unikalny festiwal, rozpoznawany w kraju i za granicą. Festiwal, który może dziać się tylko tu, na Lubelszczyźnie. Bo temu regionowi Singer poświęcił większość opowiadań, opisując w nich historie swoich bohaterów. Ale losy żydowskich bohaterów literackich skłaniają też do refleksji nad losami żydowskich mieszkańców, którzy od pokoleń byli naszymi sąsiadami. Niewiele już ich pamięta, niewiele śladów pozostało, zaledwie pojedyncze synagogi, nagrobki, czasami cmentarze...

W tym trudnym dla nas wszystkich czasie przygotowaliśmy program i realizujemy 11. edycję festiwalu „Śladami Singera”. W ubiegłym roku, ze względu na okoliczności swoją obecność ograniczyliśmy tylko do internetu.

Relacje świadków zbierane przez lata w ramach programu Historia Mówiona, realizowanego przez Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie, uzupełniane pozyskanymi fotografiami, mapami, dokumentami pozwalają odbudować ten świat w naszej wyobraźni. Temu też służy ten festiwal. Czytajcie program i bierzcie w nim aktywny udział. Życząc wielu pozytywnych emocji wszystkim uczestnikom pozostaję z wyrazami szacunku.

W imieniu organizatorów dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do realizacji tegorocznej edycji: Urzędowi Miast, Ośrodkom Kultury, Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Lubelskiego, Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Szczególne podziękowania kieruję do Fundacji Sztukmistrze za przygotowanie spektaklu.

Witold Dąbrowski – dyrektor festiwalu

Artur Perskawiec

Posiada certyfikat instruktora samoobrony oraz akrobatyki sportowej. Przez 11 lat trenował Judo, a od ponad 6 lat uczęszcza na kursy oraz szkolenia żonglerskie, taneczne, akrobatyczne oraz ogólnospornościowe. „W swojej pracy najbardziej lubię możliwość ciągłego rozwijania się oraz wielość możliwych rozwiązań podczas tworzenia numerów czy nauczania innych”.

Daniel Chlibiuk

Ulubione dziedziny: akrobatyka na cyr wheel, akrobatyka partnerska duo i trio, żonglerka, handstand. „W swojej pracy najbardziej lubię jak podczas występów dzięki sztuce cyrkowej możemy poruszyć widzów i przekazać coś, co dla nas jest ważne. Poza tym bardzo lubię trenować więc jest to idealny zawód dla mnie”.

Jakub Szwed

artysta, pedagog, menedżer i reżyser tworzący w nurcie cyrku współczesnego. Jest twórcą i wykonawcą wielu spektakli cyrku współczesnego, m.in. Gradient (2019), FIRE PARTY! (2019), Classic Meets Circus (2019), Jemiola & Szwed (2018), Szafa Show (2014) oraz laureatem programu Teatr Polska Instytutu Teatralnego ze spektaklem Spektrum (2018).

Marek Żmuda

Aktor, animator, osobowość sceniczna, czasem także technik, kierowca, malarz, akrobata – po prostu człowiek-orkiestra. Bestia sceniczna, która nie wyobraża sobie życia bez publiczności. Nic więc dziwnego, że przez życie prowadzi go motto: *One Life – One Performance*.

Magdalena Kisiała

Ukończyła Państwową Szkołę Cyrkową. Spełnia się zarówno trenersko jak i artystycznie biorąc udział w wielu projektach cyrkowych. Jej pasją jest akrobatyka powietrzna i partnerska, z dużą przyjemnością szkoli się w obu specjalizacjach, a zdobytą wiedzę dzieli się ze swoimi kursantami. „W pracy z dziećmi i młodzieżą najbardziej lubię obserwować ich rozwój, nie tylko umiejętności, ale również sposób w jaki ze sobą współpracują i jak tworzą się między nimi więzi”.

Arkadiusz Ziętek

Twórca teatralny urodzony w Lublinie współpracujący z wieloma instytucjami kultury w Polsce i w Niemczech. Był wieloletnim kierownikiem artystycznym w berlińskim Interkunst e. V. W swoich międzynarodowych produkcjach łączy różne dyscypliny sceniczne zapraszając aktorów, muzyków, tancerzy, artystów cyrkowych. Jako reżyser, scenarzysta, trener, organizator, skupia się na interaktywności, spontaniczności i zmianie społecznej.

PROGRAM JANÓW LUBELSKI

SYLWETKI TWÓRCÓW SPEKTAKLU „PRZYJACIELE SZTUKMISTRZA”

DZIEŃ I (17 LIPCA - sobota)

17:00 - 20.00

„Singer contra Singer”

Plenerowa instalacja artystyczna „Singer contra Singer”, połączona z promocją Gazety Festiwalowej „Sztukmistrz Janowski”.

Elementem instalacji jest projekcja filmu dokumentalnego pt. „Warszawa - pejzaż z Singerem”.

MIEJSCE: Przestrzeń przy Janowskim Ośrodku Kultury

20:00 - 21.00

Spektakl literacko-muzyczny:
„Opowieści z Nocy”

MIEJSCE: Janowski Ośrodek Kultury

DZIEŃ II (18 LIPCA - niedziela)

12.00

„Opowiadania dla dzieci”

Projekcja telewizyjnej adaptacji spektaklu teatralnego „Opowiadania dla dzieci”

MIEJSCE: Janowski Ośrodek Kultury

20.00

„Przyjaciele Sztukmistrza”

Spektakl plenerowy w wykonaniu artystów Fundacji Sztukmistrze

MIEJSCE: Park przy fontannie

W razie niepogody program będzie realizowany w Janowskim Ośrodku Kultury.

Na wszystkie wydarzenia
WSTĘP WOLNY

XI EDYCJA

FESTIWAL ŚLADAMI SINGERA

„PRZYJACIELE SZTUKMISTRZA”

Spektakl cyrkowo-teatralny inspirowany prozą Izaaka Baszewisa Singera, przygotowany specjalnie na tegoroczną edycję festiwalu. Zagrany pół żartem pół serio, tak jak zwykł pisać Noblista. W cyrkowej konwencji snuta jest literacka opowieść o bohaterach Singerowskich opowiadań, a także o tym, co nagle i bezpowrotnie zniknęło w „Wielkiej Katastrofie”. Ale ludzkie słabości, rozterki, radości, nadzieje, są wciąż takie same.

Nieprzypadkowa jest oprawa muzyczna widowiska. Lou Reed, Amy Winehouse, Ramones, Leonard Cohen, Lenny Kravitz, Bob Dylan to muzycy, którzy mając świadomość swoich korzeni inspirowali się dziedzictwem żydowskim lub buntowali przeciwko niemu. Wymienionych muzyków, Jaszę Mazura i artystów spektaklu, łączy fakt bycia „sztukmistrzem”, ze wszystkimi dobrodziejstwami i przekleństwami tego zawodu.

Reżyseria: **Arkadiusz Ziętek i Zespół.**

„WARSZAWA - PEJZAŻ Z SINGEREM”

Produkcja z archiwum TVP. Siedmioodcinkowy film dokumentalny z 1999 roku, którego autorzy (reżyseria i scenariusz): Adam Kinaszewski i Henryka Dobosz, poprzez postać Singera pragną pokazać losy Żydów na naszych ziemiach, odkryć niezwykłość związków polsko-żydowskich, bogactwo współistnienia obu narodów, a także istotę wzajemnych uprzedzeń i konfliktów.

Czas trwania: **191 minut.**

SPEKTAKL „OPOWIEŚCI Z NOCY”

Relacje świadków Zagłady zestawione z wierszem urodzonego w Lublinie, poety Jakova Głazstejna „Lublinie, moje święte żydowskie miasto”, prezentowane z wykonywaną na żywo oryginalną muzyką, tworzą kameralny, surowy spektakl pełen emocji związanych z trudną Pamięcią. Po spektaklu spotkanie i rozmowa z jego wykonawcami.

Występują: **Witold Dąbrowski** (lektor), **Robert Brzozowski** (kontrabas), **Marian Pędzisz** (altówka).

Reżyseria: **Tomasz Pietrasiewicz**

Fot.: Joanna Zętar, 2015 r.

„OPOWIADANIA DLA DZIECI”

Produkcja z archiwum TVP. Telewizyjna adaptacja spektaklu zrealizowanego w Teatrze Narodowym w Warszawie w 2009 roku, w reż. Piotra Cieplaka. Ośiem opowiadań, które przenoszą nas z Nowego Jorku w czas biblijny, a potem do mitycznego Chełma, aż wreszcie w sen Menasze, i tworzą świat, w którym możliwe są zabawa, czułość i cud. Postać profesora Szlemiela, zwierzęta z Arki Noego, dzieci, przed którymi otwiera się Niebo z Drabiną Jakubową, głupcy z Chełma, Ucel i jego córka Nędza oraz wiele innych postaci, w ślad za Singerem, mówią do dzieci ich językiem o najważniejszych sprawach.

Czas trwania: **część I – 60 minut, część II – 57 minut.**

JEDEN WĄSKI MOST

Cały, cały świat jeden wąski most, jeden wąski most jeden wąski most.

Cały, cały świat jeden wąski most, jeden wąski most.

Ale ważne, ważne jest to, by się nie bać, by się nie bać wcale.

Ale ważne, ważne jest to, by się nie bać wcale.

Rabin Nachman z Braclawia

Janowscy Żydzi. Autor nieznan, 1940 r.
Źródło: Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim

Z DZIEJÓW MIASTA...

Janów Lubelski był lokowany jako miasto prywatne na prawie magdeburskim w 1640 r., na mocy przywileju króla Władysława IV, na gruntach wsi Biała. Wraz z przywilejem lokacyjnym otrzymał prawo organizowania cotygodniowych targów i ośmiu jarmarków rocznie.

Jeszcze przed lokacją miasta, pod koniec XVI w., na terenie wsi Biała, mieszkało kilku Żydów. Prawdopodobnie w pierwszej połowie XVII w. istniała tu gmina posiadająca własną synagogę i cmentarz. Pierwszym rabinem był Jakow ben Ichok Aszkenazy (1550–1628), autor *Cene ureene* (Wyjście i patrzcie) – najpopularniejszej książki religijnej w jidysz przeznaczonej dla kobiet. W 1648 r. janowscy Żydzi zostali wymordowani przez Kozaków Chmielnickiego, a miejscowa gmina przestała istnieć. W 1652 r., ordynat Jan Sobiepan Zamoyski, pragnąc podźwignąć z upadku Janów zniszczony najazdami, pożarami i epidemiami, wydał przywilej zezwalający osadnikom żydowskim na osiedlanie się w mieście, prowadzenie działalności handlowej i rzemieślniczej.

Początkowo janowska gmina była jedną z mniejszych na Lubelszczyźnie, jednak szybko rozwinęła się pod względem demograficznym. Dzielnica żydowska powstała w północnej części miasta. Jej centrum stanowił kwartał pomiędzy dzisiejszymi ulicami Piłsudskiego i 3 Maja, gdzie znajdowała się synagoga i mykwa. W 1754 r. Żydzi otrzymali pozwolenie na budowę domów przy ul. Świerdziejowej i Krzemieńskiej (dziś: ul. Kilińskiego). Osiedlili się także w innych częściach miasta, m.in. przy ul. Białskiej. Od końca XVII w. Żydzi odgrywali kluczową rolę w rozwoju gospodarczym Janowa. Zajmowali się głównie handlem i rzemiosłem. W drugiej połowie XVIII w. w mieście istniały żydowskie cechy rzemieślnicze – rzeźniczy i piekarski, swoje zakłady prowadziło wielu krawców, czapników i złotników, było też kilku cyrulików. W 1754 r. w pożarze spłonęło 59 domów żydowskich, w tym dom rabina, synagoga, mykwa i przytułek.

W 1834 r. pod zarządem gminy żydowskiej znajdowała się murowana synagoga, dwa cmentarze, mykwa, rzeźnia rytualna i drewniany przytułek. W 1860 r., w miejscu poprzedniego, wzniesiono nowy bejt ha-midrasz i murowaną mykwę.

W XIX w. liczba Żydów w Janowie szybko rosła, pod koniec stulecia stanowili połowę mieszkańców miasta. Stan ten utrzymywał się do wybuchu II wojny światowej.

HOLOKAUST

We wrześniu 1939 r. na skutek niemieckich bombardowań, spłonęła znaczna część zabudowy Janowa, w tym wiele domów żydowskich. W 1940 r. przy ul. Białskiej powstał obóz pracy dla Żydów z miasta i okolic. Pod koniec 1942 r. obóz przekształcono w karny obóz pracy dla polskich chłopów. Na cmentarzu żydowskim przy ul. Wojska Polskiego, w pobliżu synagogi i w rejonie więzienia, przeprowadzono masowe egzekucje ludności żydowskiej. Na cmentarzu zamordowano ponad 300 osób. W maju i listopadzie 1942 r. Żydzi z Janowa zostali deportowani do Zaklikowa, skąd wywieziono ich do obozu zagłady w Bełżcu. Niemcy podpalił synagogę i bejt ha-midrasz gminny, zdewastowali także oba cmentarze.

JUDAİKA

Synagoga (nieistniejąca, ul. Piłsudskiego 56)

Drewniana synagoga została zbudowana prawdopodobnie w pierwszej połowie XVII w., przy nieistniejącej już ul. Bożniczej (biegnącej niegdyś prostopadle do dzisiejszej ul. Piłsudskiego). Kolejna, być może w tym samym miejscu, została wybudowana pomiędzy 1652 a 1661 r., wraz z reaktywacją janowskiej gminy. Spłonęła w 1754 r. w wielkim pożarze. Została odbudowana już jako murowana. Niemcy zniszczyli ją w czasie II wojny światowej. Po wojnie w jej miejscu wybudowano remizę strażacką.

Stary cmentarz (ul. 1 Maja)

Został założony prawdopodobnie przed 1661 r. W okresie międzywojennym był otoczony murem. W wyniku dewastacji z lat II wojny światowej i okresu powojennego, nie zachowały się na nim żadne macewy. Obecnie na jego terenie znajduje się osiedle domków jednorodzinnych.

Nowy cmentarz (ul. Wojska Polskiego)

Okolo 1826 r., wraz z rozwojem gminy żydowskiej, na obrzeżach miasta, przy drodze wiodącej do Tarnobrodu, założono nowy cmentarz. Został zdewastowany w czasie II wojny światowej i po wojnie.

Opracowano na podstawie tekstu Marty Kubiszyn z przewodnika „Śladami Żydów. Lubelszczyzna”, Lublin 2011.

Wydawca: Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN”
Druk: Standruk (www.standruk.pl)
Nakład: 400 egz.

„SZTUKMISTRZ JANOWSKI”

Redakcja: Witold Dąbrowski
Skład i projekt: Michał Kaczkowski

WSPÓŁORGANIZATORZY I PARTNERZY PROJEKTU:

Urząd Miasta Kraśnik
Urząd Miejski w Janowie Lubelskim
Urząd Miejski w Kocku
Urząd Miejski w Bychawie
Urząd Miasta Lubartów
Urząd Miejski Piaski
Urząd Miejski w Łęcznej
Urząd Miejski w Krasnobrodzie
Urząd Gminny w Goraju
Urząd Miejski w Józefowie Biłgorajskim
Urząd Miejski w Szczepieszynie
Urząd Miasta Biłgoraj

Centrum Kultury i Promocji w Kraśniku
Janowski Ośrodek Kultury
Dom Kultury w Kocku
Bychawskie Centrum Kultury
Lubartowski Ośrodek Kultury
Miejskie Centrum Kultury w Piaskach
Centrum Kultury w Łęcznej
Krasnobrodzki Dom Kultury
Gminny Ośrodek Kultury w Goraju
Miejski Ośrodek Kultury w Józefowie Biłgorajskim
Miejski Dom Kultury w Szczepieszynie
Biłgorajskie Centrum Kultury
Stowarzyszenie Kulturalne im. I.B. Singera

PARTNERZY :

